

Lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle

Muistiliitto kiittää saamastaan lausuntopyynnöstä ja tarkastelee hallituksen esitystä erityisesti muistisairautta sairastavien henkilöiden ja heidän läheistensä näkökulmasta.

Yleiset huomiot

Edunvalvontalainsäädännön päivittäminen on tärkeää, sillä oikeudellisen ennakkoinnin merkitys kasvaa väestön ikääntyessä.

Edunvalvontalainsäädännön merkitys on suuri erityisesti muistisairauksiin sairastuville henkilöille. Edunvalvontavaltuutus on vakiinnuttanut paikkansa tärkeimpänä oikeudellisen ennakkoinnin välineenä. Koska kyse on yksilöllisestä oikeudellisesta asiakirjasta, tulee lainsäädännön olla mahdollisimman selkeä ja käytännönläheinen.

Muistisairauksien määrä kasvaa merkittävästi: vuonna 2040 sairastuneita arvioidaan olevan jo 247 000, mikä on 64 % enemmän kuin nykyisin. Vuosittain Suomessa diagnosoidaan noin 23 000 uutta muistisairautta (lähde THL).

Muutosesitykset edunvalvontavaltuutuksesta annettuun lakiin

17 §: Muistiliitto kannattaa hallituksen esityksen mukaista muutosta valtuutetun esteellisyyteen. Sukulaisuussuhde on jo melko etäinen, ja käytännössä oikeustoimet tässä suhteessa valtuuttajaan harvinaisempia.

18 §: Muistiliitto kannattaa sitä, että valtuutetulla olisi oikeus antaa valtuuttajan puolesta tavanomainen ja taloudelliselta merkitykseltään vähäinen lahja, jonka perusteet on yksilöity valtakirjassa, muille kuin itselleen, esteellisyyssäännösten estämättä.

Muistiliittoon tulleiden yhteydenottojen perusteella vaikuttaa siltä, että käytännössä on ollut toisinaan vaikeaa noudattaa nykyistä sääntelyä. Erityisesti varavaltuutettua koskevan määräyksen vahvistaminen on koettu hankalaksi ja kalliiksi tavanomaisten lahjojen arvoon verrattuna (DVV:n vahvistamispäätöksen hinta 138 euroa). Myös käsittelyaika on koettu liian pitkäksi. DVV:n mukaan se on 2 – 3 kuukautta ([Henkilöasiakkaiden käsittelyajat | Digi- ja väestötietovirasto](#)). Hallituksen esityksessä on perusteltu hyvin tarve lakimuutokselle tältä osin.

20 §: Kiinteistöä koskevat tai puuttuvat määräykset ovat käytännössä aiheuttaneet jonkin verran epäselvyyksiä. Lisäksi kiinteistön luovutusta koskevan määräyksen puuttuminen on saattanut tulla esiin vasta, kun valtakirja on jo vahvistettu.

Vaikka tulevaisuudessa edunvalvontavaltakirjoja olisi tarkasteltava niiden tekohetkellä voimassa olleen lainsäädännön perusteella, mikä voi aiheuttaa sekaannusta, Muistiliitto tukee esitystä.

Valtakirjaa laadittaessa on tärkeää, että sen laatija ja valtuuttaja pysähtyvät arvioimaan, tarvitaanko kiinteistön luovutusta tai panttaamista koskeva valtuutetun toimivalta poistaa, tarvitaanko erityisiä määräyksiä tai toimintaohjeita. Koska edunvalvontavaltuutus perustuu valtuuttajan ja valtuutetun väliselle luottamussuhteelle ja valtuuttajan itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen, lienee harvinaista, ettei valtuutettu tuntisi valtuuttajan tahtoa kiinteistöä koskien.

Esitetty muutos vaatii kuitenkin selkeitä ohjeita viranomaissivustoilla ja tietoa noudatettavasta lainsäädännöstä itse vahvistamispäätöksessä. Kun osa nykyisen lain mukaan laadituista valtuutuksista aikanaan vahvistetaan, ei valtuutetuilla välttämättä ole tietoa tai eivät löydä helposti tietoa lakimuutoksen voimaantulosta ja kiinteistöä koskevan sääntelyn muuttumisesta päinvastaiseksi. Muistiliitto ehdottaa, että aikanaan tehtävään vahvistamispäätökseen lisätään tieto kiinteistöoikeustoimia koskevasta lakimuutoksesta ja muutoksen voimaantulopäivästä.

21 §: Edunvalvojan määrääminen valtuutetun tehtäviin. Muistiliitto kannattaa hallituksen esitystä. On tarpeen selventää, kumpaa säännöstä tehtävään määrätyn edunvalvojan tulee noudattaa.

Esitys voimaantulosäännökseksi on kannatettava.

Muutosesitykset holhoustoimilakiin

32 §: Muistiliitto kannattaa ehdotusta esteellisyysperusteiden tarkistamisesta esitetyillä perusteluilla.

34 §: Muistiliitto kannattaa lupasäännösten ajantasaistamista. Elinkeinojen harjoittamiseen tai kuolinpesän yhteishallintaan liittyvät lupavaatimukset voidaan poistaa, sillä tilanteet ovat olleet käytännössä harvinaisia eikä esteitä muutokselle ole tiedossa.

Metsän myynti edellyttää metsävarallisuutta, jonka hoitoa holhousviranomaisen on tullut valvoa jo muutenkin tilivalvonnan yhteydessä. Myynti perustuu useimmiten metsäsuunnitelmaan joko

taloudellisten tai metsänhoidollisten näkökohtien vuoksi. Metsäkaupan luvanvaraisuudelle ei ole välttämättömiä perusteita.

Lainanottoon liittyen (34 § 4) -kohta Muistiliitto toi esiin lausunnossaan oikeusministeriölle tarpeen huomioida syksyllä 2025 voimaan tuleva Kelan lääkeluotto. Mikäli katsotaan, että kyseinen lääkeluotto ei ole rahalaina, vaan sillä maksetaan suoraan lääkeostokset, olisi se siten edunvalvojan otettavissa ilman holhousviranomaisen lupaa, ja esityksen säännös olisi riittävä.

Kommentit esitetyistä muista toteuttamisvaihtoehdoista

Edunvalvojien valvonta

Muistiliitto pitää edunvalvojien valvontaa nykyisellä tavalla tarpeellisena sekä tilivalvonnan kannalta että edunvalvonta-alan kehittämisen ja ohjaamisen kannalta.

Edunvalvonnan päämiehen on voitava luottaa siihen, että hänen omaisuuttaan hoidetaan huolellisesti ja että mahdollisiin laiminlyönteihin puututaan. Omaisuuden suoja on yksi perusoikeuksista (PL 15 §). Digi- ja väestötietoviraston vuosittaisten tilihuomautusten lukumäärä osoittaa tilivalvonnan tarpeellisuuden. Digitaaliset palvelut ovat tervetulleita, mutta valvonnan periaatteiden tulee olla yhtenäiset kaikille edunvalvojille. Lupamenettely on tarpeen säilyttää yleisten edunvalvojien kohdalla, sillä luvan kohteena on useimmiten oikeustoimi, eikä sitä hoitavalla yleisellä edunvalvojalla välttämättä ole oikeudellista koulutusta.

Henkilöä koskevat edunvalvontamääräykset

Muistiliitto pitää tärkeänä, että henkilöä koskevia edunvalvontamääräyksiä voitaisiin rekisteröidä jatkossa holhousasioiden rekisteriin, jotta tehtävää hoitavan edunvalvontavaltuutetun asema selkiytyy ja jotta se olisi myös ulkopuolisen tahon tarkistettavissa. Henkilöä koskevan määräyksen lisäksi olisi käytännössä tarpeen kirjata samaan yhteyteen, että kyseisen määräyksen mukaan voidaan toimia vain, jos valtuuttaja tai päämies ei kykene ymmärtämään asiaa sillä hetkellä, kun valtuutusta olisi käytettävä. Valtuutetuille ja muille valtuuttajan läheisille asia ja ero rinnakkaiseen toimivaltaan taloudellisten asioiden hoitamisessa on käytännössä monesti epäselvä ja vaikea ymmärtää.

Sen sijaan siihen, että henkilöä koskevia asioita hoitava edunvalvontavaltuutettu tai edunvalvoja pääsisi suoraan lukemaan

valtuutettua/päämiestä koskevia terveystietoja, ei Muistiliitto kannata. Koska päämiehen itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa ja toteuttaa niin pitkään kuin mahdollista, ei henkilöä koskevia asioita hoitava edunvalvontavaltuutettu tai edunvalvoja voisi päästä automaattisesti päämiehensä terveystietoihin, ilman nimenomaista määräystä asiasta. Yksi Euroopan tietosuojalain (GDPR) tietosuojaperiaatteista on tietojen minimointi. Lisäksi monissa muissa tietojen luovutuksia koskevissa säädöksissä lähdetään siitä, että vain tarpeelliset tiedot luovutetaan.

Vaikka edunvalvonnassa kyse ei ole välttämättä olisi luovutuksesta vaan päämiehen puolesta puhevallan käyttämisestä, vaarantaisi tietojen rajoitukseton saaminen edunvalvontavaltuuttajan tai päämiehen oikeuden yksityisyyteen ja asiakas- ja potilastietojen salassapidon periaatteen. Sinänsä sähköisten palveluiden käyttömahdollisuutta on tärkeää kehittää edunvalvontavaltuutetun ja edunvalvojan kannalta.

Jo tälläkin hetkellä valtuuttajan on mahdollista määrätä edunvalvontavaltakirjassa siitä, että valtuutetulla on oikeus hoitaa hänen yksilöllisesti nimeämiään asioita tai saada häntä koskevia terveyden- tai sosiaalihuollon tietoja tai osaa niistä. On silti perusteltua arvioida asiaa ja puolesta asiointia EHDS-asetuksen täytäntöönpanon yhteydessä.

Muistiliitto ry on valtakunnallinen muistisairaiden ja heidän läheistensä kansanterveys-, potilas- ja edunvalvontajärjestö. Toiminnan päämäärä on edistää aivoterveystta, toimia sairastuneen ja läheisen tukena, vahvistaa heidän ääntään sekä puolustaa heidän oikeuksiaan. Muistiliitto toimii 41 jäsenyhdistyksensä yhteistyö- ja kattojärjestönä.

Helsingissä 16.9.2025

Sari Elomaa
juristi, varatuomari
Muistiliitto ry